

vlnr: Bregje van Tilborg, Andrea Ossenblok en Margo Remie

Wat bezielt ... Andrea Ossenblok?

Evaluatie speciaal opleidingstraject brengt tienermoeders in beeld

Jeugdhulpverleningsorganisatie Kompaan en de Bocht uit Tilburg biedt jonge moeders een sociaal activeringsproject waarmee zij een formeel diploma kunnen behalen. Na het behalen van het diploma gaan de tienermoeders zonder deze hulp verder. Hulpverlener Andrea Ossenblok wist, soms met grote moeite, de vrouwen na enkele jaren te traceren. Hoe is het de tienermoeders vergaan? Heeft de aanpak van Kompaan en de Bocht gewerkt?

Andrea Ossenblok is een gedreven manager bij Kompaan en de Bocht, een organisatie die hulp biedt aan jeugd, vrouwen en gezinnen in Tilburg. De afgelopen jaren heeft zij haar organisatie, onder meer als gevolg van een fusie met een grote jeugdzorginstelling, drastisch zien veranderen. Er is meer nadruk gekomen op procedures, formele bevoegdheden en cijfers. De aandacht voor vakmanschap, betrokkenheid en vernieuwing komt dan soms onder druk te staan. Bij Andrea staat vakmanschap voorop en dit leidde bij haar onder meer tot een behoefte om diepgaand, en 'anders dan gebruikelijk' terug te kijken op de resultaten van een sociaal activeringsproject voor tienermoeders waar zij met veel inzet en betrokkenheid aan gewerkt heeft. Wat is er van de deelnemers terecht gekomen? Wat hebben zij als hulpverleners werkelijk bereikt? Deze behoefte leidde tot een bijzonder evaluatieproject, waarin zij met haar collega's de oud-deelnemers thuis opzocht. Zij kregen niet alleen antwoord op de evaluatievragen, maar werden ook uitgedaagd diepgaand te reflecteren op hun eigen werk en zichzelf nieuwe ontwikkelvragen te stellen voor de toekomst.

Pionieren

"Schoolverzuim en spijbelen zijn de grootste struikelblokken voor de tienermoeders", vertelt Andrea Ossenblok. "Hierdoor lukt het hen vaak niet om een diploma te halen en komen zij in een vicieuze cirkel terecht van armoede en achterstand, waarin zij voor hun kinderen geen perspectief kunnen creëren. Onze droom was om deze vicieuze cirkel te doorbreken door een opleiding voor hen te organiseren, die speciaal gericht was op het behalen van een formeel diploma. De uitdaging was om met die opleiding niet alleen aan alle formele accreditatie-eisen te voldoen, maar ook om een aanpak te ontwikkelen die er voor zorgt dat deze meisjes binnenboord blijven en hun opleiding afmaken."

Zo'n opleiding bestond nog niet in Nederland. Het opzetten ervan was pionieren voor Andrea. Het is bijvoorbeeld lastig om een goed programma te maken voor meisjes die qua intelligentieniveau totaal verschillend zijn, variërend van atheneum tot nauwelijks lagere school, maar desondanks allemaal in vergelijkbare omstandigheden verkeren, namelijk dat ze als tienermoeder dropout dreigen te worden als ze geen goed diploma verwerven.

"We hebben werkelijk alles gedaan wat in ons vermogen ligt om deze opleiding voor de meisjes tot een succes te maken", vertelt Andrea. "Wij gaven hen niet alleen de mogelijkheid het diploma te halen, maar zorgden er ook voor dat alle deelnemers een goede, passende stageplaats kregen. Voor de moeilijkst te bemiddelen meisjes betekende dat dat wij intern bij Kompaan en de Bocht stageplaatsen hebben gecreëerd, die daardoor ook weer officieel geaccrediteerd moesten zijn. We hebben er ook voor gezorgd dat iedereen

In minder dan 50 woorden

- Kompaan en de Bocht, een organisatie voor jeugdhulpverlening in Tilburg, biedt onder andere hulp aan tienermoeders.
- Voor deze jonge vrouwen is er een speciaal traject om een diploma te halen.
- Het doel is de vicieuze cirkel waarin de tienermoeders verkeren, te doorbreken.
- De evaluatie is een bijzonder project geworden.

die uitstroomt, niet alleen het diploma heeft, maar ook werk heeft of ingeschreven staat bij een vervolgopleiding. We weten dat alleen dat diploma niet genoeg is."

Veel extra aandacht

Om met deze doelgroep succes te hebben, moet er echter meer gebeuren dan alleen gericht zijn op de gewenste output. Het betekent ook extra aandacht en betrokkenheid bij het binnenboord houden van de deelnemers. "In 'gewone' omstandigheden is dit een rol van de ouders. In de omstandigheden waarin deze meisjes verkeerden, moesten wij hier ook een rol in spelen. Als iemand niet op een les of op het examen verschijnt, gaan we bellen. Desnoods rijden we naar het huis toe, om te kijken wat er aan de hand is. Vaak komen ze dan alsnog. Als het nodig is, passen we zelfs even op een kind, als dat anders zou betekenen dat ze een les of examen verzuimen. We vangen dus een hoop op, maar gebruiken dit ook om met de meisjes te werken aan hun sociale vaardigheden. We spreken de meisjes er bijvoorbeeld op aan hoe ze zich op het werk moeten gedragen, en dat ze dan niet kunnen wegblijven als hun kindje in de nacht gehuild heeft. We zijn dus veel meer dan opleiders. We vormen gedurende hun opleiding ook een sociaal netwerk voor ze, een soort familie. Iets wat zij in hun leven op dat moment vaak ontberen en wat er onder meer de oorzaak van is dat ze in deze situatie terecht zijn gekomen. Zo proberen we deze meisjes een paar heel belangrijke bouwstenen voor hun verdere leven mee te geven."

Heeft de aanpak gewerkt?

Om het AKA-project (ArbeidsgeKwalificeerd Assistent) op te zetten kreeg Andrea projectgeld. Een paar maanden geleden kwam weer het moment dat daar verantwoording over moest worden afgelegd. Toen ontstond de behoefte om precies te weten wat er met deze meisjes is gebeurd. Andrea: "De praktijk leerde dat we na het afstuderen toch vrij snel het contact verloren. Hoe gaat het nu, na een paar jaar, met de meisjes? Heeft onze aanpak gewerkt? Zijn onze verwachtingen uitgekomen? Het diploma wat ze bij ons gehaald hebben was vaak hun eerste succes. Daar waren ze enorm trots op en blij mee. Maar zijn ze ook in staat geweest om hier meer van te maken?"

“Wij waren zelf nieuwsgierig en wilden dus veel meer dan een ‘kille’ evaluatie en verantwoording van het bestede budget afleveren, maar dit moment gebruiken om ‘echte’ verhalen te horen en zo de terugkoppeling te krijgen op ons werk en het bereiken van onze missie. Het idee ontstond om dit te doen aan de hand van foto’s. Mooie portretten, die iets vertellen over hun leven.” (Zie pagina hiernaast). Andrea nodigde Margot Remie uit, een zelfstandig fotografe, die voorheen als facilitair manager werkzaam was bij dezelf-

Diep onder de indruk

Binnen troffen Andrea, Margot en Bregje vaak iemand aan die in eerste instantie verbaasd was om hen te zien, want ‘wat had zij nou voor belangrijks te vertellen’. Maar als het gesprek eenmaal op gang was, was ze ook blij met de belangstelling. Opmerkelijk was dat veel vrouwen eigenlijk dicht bij elkaar in dezelfde flats wonen, maar onderling niet of nauwelijks contact hadden. “Het hele project om op deze

We hebben werkelijk alles gedaan wat in ons vermogen ligt om de opleiding voor de meisjes tot een succes te maken

de instelling als Andrea. Samen met collega Bregje van Tilborg, gingen zij op pad om interviews te houden en portretten te maken van de oud-deelnemers.

Sociaal isolement

“We zijn eigenlijk heel onbevangen aan de uitvoering van dit idee begonnen”, vertelt Andrea. “We hebben er van te voren ook geen toestemming voor gevraagd, maar zijn gewoon aan de slag gegaan. Gaandeweg is het steeds groter geworden, en zijn we eigenlijk enorm onder de indruk geraakt van de confrontatie met de realiteit van deze meisjes. We hebben werkelijk van alles beleefd in onze tocht naar het opsporen van de meisjes. Dat was al leerzaam op zichzelf.”

Het team ontdekte dat de jonge vrouwen vaak in een groot sociaal isolement leven. Ze veranderen veel van adres en mobiel telefoonnummer, en stellen weinig mensen daarvan op de hoogte. Dat maakte het lastig om hen op te sporen. “We moesten soms via de GGD, politie en andere hulpverleners achter de huidige adressen zien te komen. Uiteindelijk hebben we iedereen kunnen vinden. En hebben we ook iedereen, op een of twee na, gesproken.”

Andrea, Margot en Bregje trokken op alle tijden van de dag erop uit om de meisjes te spreken te krijgen. “Vaak namen ze de telefoon niet aan, of bleken niet thuis te zijn op het afgesproken tijdstip. Dan gingen we op de stoep staan wachten, soms urenlang, of we belden ‘s ochtends heel vroeg aan, dan wisten we zeker dat ze er waren”, vertelt Andrea. “We troffen ook wel eens bloedsporen aan tot aan de voordeur, of een agressieve partner met hond, die ons in eerste instantie weigerde binnen te laten. Door rustig te blijven en niet te laten zien dat wij bang waren, lukte het ons om de vrouwen te spreken. We vonden het heel belangrijk om iedereen te zien en niet te snel op te geven, omdat daar ook een signaal van uitgaat naar de meisjes.

manier te evalueren heeft ons als professionals alleen hierdoor al diep geraakt en veel geleerd”, zegt Andrea.

Andrea en haar collega’s realiseerden zich dat zij in een unieke positie waren om te mogen binnenkomen. “Het is een doelgroep die niet snel problemen veroorzaakt of uit zichzelf hulp vraagt. Als we hen vroegen hoe ze terugkijken op de opleiding vertellen ze hoe trots ze zijn op hun diploma, maar vooral dat ze zich dingen herinneren die ze met elkaar gedaan hebben: ‘dat we een keer met z’n allen uit eten gingen’ of ‘dat ik gratis kleertjes kreeg voor m’n kind’. Dat de docenten zich medeverantwoordelijk voelden voor het resultaat, dat hadden ze als heel bijzonder ervaren.”

Helpen bij opbouwen van netwerk

Terugkijkend naar de portretten, zoekend naar een rode draad, valt Andrea een aantal dingen op die haar als professional aan het denken zet. “Vrijwel alle meisjes zijn opnieuw moeder geworden. Dat puzzelt mij. Waarom wachten ze daar niet mee totdat ze de rest van hun leven meer op orde hebben? En verder: het sociale isolement dat we aantreffen, eenzaamheid, gebrek aan warmte. Veel sterke vrouwen, die niet makkelijk hulp vragen, alles doen om uit de problemen te blijven. Verborgen verdriet. Hun dromen gaan over het beter willen doen voor hun kinderen, terwijl ze zelf pas in de twintig zijn en nog alle kansen hebben. Ze willen vrijwel allemaal in de zorg werken, hun ervaring een plek geven. Er is ook sprake van armoede en slechte woonomstandigheden. Wat mij enorm duidelijk is geworden is het probleem dat deze vrouwen eigenlijk geen sociaal netwerk hebben. Wij hebben dat voor hen georganiseerd tijdens de opleiding, maar wij hebben ons niet gerealiseerd hoe belangrijk juist dit aspect is, en dat zij zelf niet in staat zijn om dit voor zichzelf te organiseren.

Een belangrijke vraag voor ons is dus: hoe kunnen wij hen sterker maken in het opbouwen van een sociaal netwerk?”

Alles uit de kast halen

Ook in de directiekamer heeft het project impact gehad. Lian Smits, raad van bestuur van Kompaan en De Bocht: "Ik vind het belangrijk dat 'resultaten van ons werk' met gevoel, beelden, scherpte, mildheid en kracht worden gecommuniceerd. Ons werk is zacht en scherp, krachtig en kwetsbaar, zinvol en zinloos – en dat wil ik ook graag laten zien. Kompaan en De Bocht probeert haar werk met overtuiging en vasthoudendheid uit te voeren. Verantwoordelijkheid nemen is daarbij een centraal begrip. Verantwoordelijkheid nemen is niet altijd het zelfde als succesvolle resultaten kunnen laten zien. Verantwoordelijkheid nemen is wel: 'alles uit de kast halen', de werkelijkheid onder ogen zien, en contact houden. En in dit project komt dat allemaal bij elkaar. En daarom ben ik er enthousiast over en trots op."

Eigen verantwoordelijkheid?

De evaluatie heeft Andrea aan het denken gezet over de opvattingen over 'eigen verantwoordelijkheid'. "Dat is altijd een discussiepunt in de hulpverlening", zegt Andrea. "Zij hebben geen hulpvraag. Maar als ik nu kijk of we de vicieuze cirkel van armoede en achterstand hebben doorbroken, dan zie ik dat dat vaak niet is gelukt. Hoe moet je dat dan wel aanpakken?"

Een van de dingen die ik me realiseer is dat we toch te snel loslaten. Wij hebben gedacht dat ze het met het diploma wel zouden redden. Maar dat is niet zo."

Toch is het niet alleen maar ellendig wat de hulpverleners hebben gezien. Ongeveer een kwart van de vrouwen is aan het werk, als vrijwilliger of betaald. "Een van hen schrijft een column in 'Mijn Geheim'. Dat zijn mooie dingen", vindt Andrea. "We zagen ook sterke vrouwen, die ondanks alles prachtig en trots op de foto gingen, met al hun kinderen. We zoeken nu naar de beste manier om de portretten weer te geven. We willen niet stigmatiseren. We willen juist hun kracht en hun trots laten zien, en wat ze hebben bereikt. Tegelijkertijd moeten we aandacht vragen voor de realiteit en voor het vraagstuk wat hier achter zit en waar wij als hulpverleners op in zouden moeten spelen."

"Het maken van dit boekje heeft ons als professionals in ieder geval veel gebracht. Alleen daardoor al is het de moeite waard geweest. We hopen ook dat het de meisjes iets gebracht heeft."

Auteur

Marjan Hoogendijk is hoofdredacteur van Sigma en eigenaar van Kwaliteit.com Organisatieadvies.

Kompaan en De Bocht biedt hulp aan jeugd, vrouwen en gezinnen. www.kompaanendebocht.nl

Ik droom over wat ik altijd heb willen worden...

Robin weet alles van jeugdzorg. "Ik denk dat mensen die er zelf mee in aanraking zijn geweest, zich beter kunnen inleven omdat ze het zelf ook hebben meegemaakt. Daarom wil ik als jongerenwerker met probleemjongeren gaan werken. Ik heb op verschillende scholen gezeten maar had geen diploma gehaald omdat ik veel problemen had en verzuimde. En toen raakte ik ook zwanger. Er volgde een opname bij de Bocht en daarna aanmelding bij de AKA. Het was heel goed om 'één-op-één' begeleiding te krijgen; ik kon over mijn problemen praten en kreeg veel hulp om mijn afspraken na te komen. Ook de mensen van mijn stage bij moedercentrum de Ketting waren heel behulpzaam. Het was erg fijn dat de docenten bleven zeggen: "kom op, je kunt het, nog even volhouden!" Ik leerde door de opleiding om samen te werken en in 2009 haalde ik mijn diploma.

Voor nu gaat het op zich wel in mijn leven. Ik werk niet en ik ga niet naar school maar dat wil ik nu ook zo. Mijn vervolgopleiding is misgelopen vanwege problemen met de studiefinanciering. Toen had ik geen geld om de kinderopvang te betalen en raakte in de schulden. Nu ben ik

weer zwanger van mijn nieuwe vriend.

Ik wil uiteindelijk weer zelfstandig gaan wonen. Eerst alleen met mijn twee kindjes en later samenwonen. Er zijn op dit moment te veel problemen om naar school te gaan of werk te zoeken. In de toekomst wil ik dat graag als de kinderopvang goed geregeld is; economisch zelfstandig zijn. Maar nu lijkt dat nog heel ver weg en moet ik aan mezelf denken."

Robin (19 jaar) en Riley (2 jaar).